

Gặp gỡ Einstein Dino Buzzati

Đoàn Tử Huyền dịch

Một tối tháng Mười, sau ngày làm việc căng thẳng, Albert Einstein đang một mình dạo chơi dọc con đường hai bên trồng cây của thành phố Princeton thì xảy ra một việc lạ lùng. Hoàn toàn bất ngờ và không có bất cứ một nguyên nhân đặc biệt nào, khi ý nghĩ tự do chuyển từ sự vật này sang sự vật khác giống như con chó xô xích, ông đã đạt đến được cái suốt đời từng là mục đích ông gắng hướng tới trong các mơ ước của mình. Trong một thoáng, Albert Einstein chợt thấy xung quanh mình cái gọi là không gian cong, và ông kịp xem xét nó từ một góc cạnh, hết như bây giờ bạn đọc có thể xem xét quyền sách này trên tay.

Người ta cho rằng, trí tuệ của con người không đủ sức để nắm bắt hiện tượng uốn cong của không gian - không chỉ có chiều rộng, chiều dài, chiều sâu mà còn có cả một chiều thứ tư bí ẩn nào đó nữa: sự tồn tại của nó đã được chứng minh, mặc dù nó nằm ngoài khả năng cảm nhận của con người. Xung quanh chúng ta có một bức tường nào đó và con người, đang tiến thẳng về phía trước trên đôi cánh tư duy không một mối của mình, bay lên mỗi lúc một cao hơn, bỗng đụng phải. Cả Pithagore, cả Platon, cả Dante, cho dù họ có sống đến tận ngày hôm nay đi nữa, cũng không thể vượt qua được bức tường đó, vì rằng một chân lý như vậy không khuôn vừa trong kích thước bộ não của chúng ta.

Tuy nhiên, cũng có người cho rằng có thể nắm bắt được không gian cong bằng những năm tháng dài thí nghiệm và tư duy cực kỳ căng thẳng. Một vài nhà bác học, trong khi thế giới xung quanh họ sống cuộc sống bình thường, các lò cao và các đầu tàu nhà khói, hàng triệu người bỏ mạng nơi chiến trận, còn trong bóng tối của các công viên thành phố những cặp tình nhân âu yếm hôn nhau, thì các nhà bác học cô đơn đó, bằng nỗ lực trí tuệ phi thường của mình - ít ra là trong các huyền thoại cũng nói như vậy - đã nhìn thấy được, dù chỉ trong một thoáng chốc ngắn ngủi (đường như có một sức mạnh nào đó nâng họ lên phía trên vực thẳm rồi lại ngay tức khắc kéo họ về chỗ cũ) và kịp xem xét cái không gian cong - đỉnh cao không thể đạt tới của tòa vũ trụ.

Nhưng thường thường, về hiện tượng kỳ lạ này, người ta không đưa ra khoe khoang và không ai chúc mừng các anh hùng, không có các dàn kèn đồng chào đón, các cuộc phỏng vấn, các tấm huân chương kỷ niệm, vì rằng những chiến thắng đó mang tính chất hết sức cá nhân, chỉ đơn giản là một người nào đó có thể nói: tôi đã cảm nhận được không gian cong. Bởi vì không hề có giấy chứng nhận, không hề có ảnh chụp, không hề có bất cứ một cái gì tương tự khả dĩ chứng minh điều đó là có thật.

Thế nhưng, khi những khoảnh khắc đó xuất hiện và tư duy của chúng ta trong đã bay mạnh mẽ dường như tìm được khe hở rất khó nhận thấy trên bức tường, luồn qua đó, lọt vào cái thế giới đóng kín đối với chúng ta, và cái trước đây chỉ là một công thức trừu tượng được sinh ra và phát triển ở ngoài chúng ta, chợt trở thành chính bản thân cuộc sống của chúng ta, ôi, khi đó, trong nháy mắt, biến thành mây khói tất cả những nỗi lo buồn, bận bịu ba chiều của chúng ta, và chúng ta - sức mạnh trí tuệ con người mới kỳ lạ làm sao! - vụt bốc lên cao và bay lượn trên một cái gì đó rất giống như sự vĩnh cửu.

Chính đó là điều xảy ra với giáo sư Albert Einstein vào buổi tối tháng Mười nọ. Trong bầu không khí trong suốt tựa pha lê, đây đó những ngọn đèn đường cháy sáng như muốn ganh đua với ánh sao Vệ Nữ, và trái tim - một khối cơ bí hiểm của con người - thỏa sức hít vào mình cái thanh bình ngọt

lành của Chúa. Mặc dù Albert Einstein, một nhà thông thái và không vương bận bả vinh hoa thường tình trần thế, vào thời điểm đó ông cũng cảm thấy mình trội vượt hơn hẳn mọi người, giống như một kẻ ăn mày kiết xác nhất chợt nhận thấy túi mình đầy ắp vàng ngọc.

Nhưng ngay tức khắc, dường như để trừng phạt thói cao ngạo ấy, chân lý bí ẩn đó vụt biến mất đi cũng nhanh hết như lúc hiện đến. Liền đó, Albert Einstein nhận thấy chỗ mình đang đứng là một nơi hoàn toàn xa lạ đối với ông. Nhà bác học bước dọc theo con đường nhỏ hai bên trồng cây xanh, bốn phía không hề thấy nhà cửa, lều quán. Chỉ có một cột bơm xăng, sơn sọc vàng đen loang lổ với quả cầu bằng kính chiếu sáng ở phía trên. Bên cạnh, trên chiếc ghế bằng gỗ, một gã da đen ngồi đợi khách hàng. Gã mặc áo liền quần bảo hộ lao động, đội mũ thể thao bóng chày màu đỏ chói.

Albert Einstein đã định đi ngang qua thì gã da đen đứng lên và đi thẳng về phía ông vài bước.

- Mister!- Gã gọi.

Giờ đây, khi gã đứng, có thể thấy rằng đó là một người rất cao, khuôn mặt dễ coi, cân đối một cách đáng ngạc nhiên, rất đẹp trai theo kiểu châu Phi. Gã cười lộ hàm răng trắng lóa trong bóng tối vừa buông xanh biếc.

- Thưa ngài, - gã da đen nói - ngài có lửa không ạ? - Gã chìa ra điều thuốc lá hút dở đã bị tắt.

- Tôi không hút - Einstein đáp và dừng lại, phần nhiều là do ngạc nhiên.

Gã da đen lại lên tiếng.

- Thế ngài có thể cho tôi tiền uống rượu được không? - Gã cao lớn, trẻ khỏe và trơ tráo.

Einstein lục lọi các túi.

- Tôi không biết... Tôi không mang theo gì cả... Tôi không quen... Tôi, quả thật, đáng tiếc... - Ông nói rồi toan bước đi tiếp.

- Cám ơn ngài! Gã da đen nói - Nhưng... xin lỗi.

- Anh còn cần gì nữa? - Einstein hỏi.

- Tôi cần ông. Chính vì vậy mà tôi ở đây.

- Cần tôi? Có chuyện gì thế?

- Tôi cần ông. - Gã da đen nói. - Cho một việc bí mật. Và điều đó tôi chỉ có thể nói thể nói thầm với ông mà thôi.

Hai hàm răng trắng của kẻ lạ mặt như trở nên trắng hơn vì trời lúc này gần như đã tối hẳn. Gã ghé sát vào tai Einstein.

- Tôi là quỷ Iblich. - Gã thì thầm - Tức là Thần Chết, đến đây để bắt linh hồn ông.

Einstein lùi lại một bước.

- Tôi thấy - giọng ông trở nên gay gắt, - tôi thấy anh có vẻ đã quá chén.

Gã da đen bước đến bên hàng cây xanh, bẻ một cành nhỏ và chỉ trong chớp mắt những chiếc lá xanh biến màu, héo rũ xuống và trở nên xám xịt. Gã chum miệng thổi, và tất cả, những chiếc lá, cả cành cây, tan thành đám bụi nhỏ.

Einstein cúi đầu.

- Hừm, quý thật! Có nghĩa đúng là hết... Nhưng sao, ngay tại đây, buổi tối... ngoài phố thế này à?

- Tôi được lệnh như vậy.

Einstein nhìn quanh, nhưng bốn phía không một bóng người. Vẫn con đường nhỏ, những ngọn đèn đường và xa xa phía dưới, ở ngã tư, lấp loáng đèn ô tô. Ông nhìn lên trời - bầu trời trong và sáng. Những ngôi sao vẫn cháy rực rỡ ở các vị trí của mình. Riêng sao Vệ Nữ vừa lặn khuất nơi chân trời.

Einstein nói:

- Này, anh hãy hoãn cho tôi một tháng. Làm sao mà anh lại đến đúng cái lúc tôi đang hoàn thành một công trình! Tôi xin anh cho tôi chỉ một tháng thôi.

- Cái mà ông định phát minh - gã da đen nói, - ông đi với tôi, đến bên đó sẽ tìm thấy ngay.

- Đó là những chuyện hoàn toàn khác nhau: liệu tất cả những gì chúng tôi dễ dàng biết được ở thế giới bên kia có đáng giá không? Công trình của tôi có một giá trị nghiêm túc. Tôi đã trần trụi đeo đuổi nó ba chục năm. Và giờ đây, khi chỉ còn lại một ít nữa...

Gã da đen cười khẩy.

- Ông bảo là một tháng à?... Thôi được, nhưng ông chớ có lần khi hết hạn đấy. Cho dù ông có trốn xuống tận đáy của hầm mỏ sâu nhất, tôi cũng tìm ra ông.

Einstein định hỏi thêm một câu nữa, nhưng người đối thoại của ông đã biến mất.

Một tháng là khoảng thời gian rất dài khi phải sống xa người ta yêu dấu nhưng lại hết sức ngắn ngủi khi anh chờ đợi sứ giả của thần chết. Tưởng như nó ngắn hơn cả một tiếng thờ dài. Và rồi nó đã hết. Một buổi chiều, khi chỉ còn lại một mình, Einstein tìm đến nơi đã hẹn. Vẫn cột xăng ấy, vẫn chiếc ghế dài ấy, còn ngồi trên ghế là gã da đen, chỉ có điều bây giờ đã khoác thêm ngoài bộ bảo hộ lao động một chiếc áo capô nhà binh cũ - trời đã chuyển sang rét đậm.

- Tôi đã đến đây. - Einstein khẽ chạm tay vào vai gã, nói.

- Thế công việc của ông ra sao rồi? Xong chưa?

- Chưa, chưa xong được - Nhà bác học buồn rầu đáp - Hãy cho tôi thêm một tháng. Một lần này nữa thôi, tôi thề đấy. Tôi tin là lần này sẽ hoàn thành được. Anh biết không, tôi làm việc như điên suốt ngày đêm, mà vẫn không kịp. Nhưng còn lại có chút xíu nữa thôi.

Gã da đen xoay người, nhún vai.

- Tất cả loài người các ông chẳng khác gì nhau. Không bao giờ chịu vừa lòng. Sẵn sàng quỳ gối để xin gia hạn. Bao giờ cũng tìm ra lý do...

- Nhưng vấn đề tôi nghiên cứu rất phức tạp. Chưa bao giờ có ai...

- Tôi biết, tôi biết - gã Thần Chết cắt ngang lời ông - Ông tìm chìa khóa để mở cửa vào vũ trụ chứ gì?

Cả hai im lặng. Cảm thấy thật lạnh lẽo trong bóng tối đầy sương mù của trời đêm đã thật sự sang đông. Trong những đêm như thế này chẳng ai muốn bước ra khỏi nhà.

- Thế nào? - Einstein hỏi.

- Thôi được, ông về đi... Nhưng nên nhớ là một tháng trôi qua chóng lắm.

Và quả thật, nó trôi qua lúc nào không biết. Chưa bao giờ thời gian nuốt chửng cả bốn tuần lễ một cách ngẫu nhiên như vậy. Vào đêm tháng Mười Hai hôm đó, một ngọn gió giá băng thổi những chiếc lá rụng cuối cùng xào xạc lẫn trên mặt đường rải đá. Những sợi tóc bạc của nhà bác học xỏ ra dưới vành mũ bêrê bay phất phơ. Và vẫn lại cột xăng ấy, bên cạnh là gã da đen ngồi xỏm, mũ trùm kín đầu, và dường như đang ngủ gật.

Einstein bước đến, rụt rè chạm tay vào vai gã.

- Tôi đã đến.

Gã da đen va hai hàm răng vào nhau và co rúm người lại trong chiếc áo capô:

- Ông đấy à?

- Vâng, tôi.

- Nghĩa là ông đã làm xong.

- Vâng, nhờ trời, tôi đã làm xong.

- Cuộc đấu thế kỷ đã kết thúc? Thế nào, ông đã thấy cái ông tìm ra rồi chứ? Đã mở xẻ được vũ trụ rồi à?

- Đúng thế. - Einstein mỉm cười đáp và khẽ hắng giọng ho. - trong một chừng mực nào đó có thể nói giờ đây mọi chuyện với vũ trụ đều đã ổn thỏa.

- Vậy thì ta đi. Ông đã sẵn sàng chịu chuyển đi này chứ?

- Tất nhiên, đó là điều kiện mà.

Gã Iblich bỗng nhảy vọt dậy và phá ra cười - cười rất to, rất cởi mở, rất da đen. Rồi gã chọc ngón trỏ bàn tay phải vào bụng Einstein khiến ông loạng choạng suýt ngã.

- Thôi được, thôi được, ông bạn bịp già lỗi ả... Ông về nhà đi... chạy nhanh lên, nếu không muốn viêm phổi... Bây giờ tôi tạm thời không cần ông nữa.

- Anh tha tôi?... Nếu thế thì tất cả những trò kia để làm gì?

- Để cho ông hoàn thành công trình của mình. Chỉ có vậy thôi. Và tôi đã làm được điều đó... Nếu tôi không dọa ông thì ai biết được ông còn kéo dài bao lâu nữa.

- Công trình của tôi? Thế anh cần nó để làm gì?

- Tôi thì chẳng cần để làm gì cả... nhưng các sếp trên của tôi, ở dưới kia, những chúa quỷ cấp cao hơn... họ nói rằng ngay từ những phát minh đầu tiên của mình ông đã phục vụ cho họ rất đắc lực... Mặc dù ông không có lỗi, nhưng đúng là như vậy đấy. Ông có thích hay không, thừa giáo sư quý mến, nhưng địa ngục đã áp dụng các phát minh của ông rất hiệu nghiệm. Bây giờ chúng tôi đầu tư những khoản chi phí cho trang thiết bị, phương tiện...

- Vớ vẩn! - Einstein phẫn nộ quát lên - Hỏi trên thế giới có cái gì vô hại hơn không? Đó chỉ là những công thức, thuần túy trừu tượng, khá là khách quan...

- Đúng rồi! - Iblich hét vang, lại chọc ngón tay vào bụng nhà bác học. - Ôi, ngài cừ quá! Hóa ra người ta cử tôi đến đây phí công vô ích? Theo ngài, họ đã làm gì? Không, không đâu, ngài đã làm việc rất tốt. Các sếp của tôi ở dưới kia sẽ rất hài lòng! Ôi, giá như ngài biết được!...

- Giá như tôi biết được cái gì?

Nhưng gã da đen đã biến mất.

Không còn cả cây xăng, không còn cả chiếc ghế dài. Chỉ có màn đêm, gió lạnh và những ánh đèn ô tô xa xa phía dưới kia. Thành phố Princeton bang New Jersey.